

ADVIES 1701

Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen

Datum: 1 februari 2017

Voorzitter: Nozizwe Dube

Aanwezigen: Aernouts Fried, Baetens Jo, Bouzouf Mo, Daniels Hanne, De Ceulaer Niels, Meeus Frederik, Meylemans Eveline, Rastelli Simon, Safi Hella, Seynaeve Koen, Van der Elst Derkje, Van Reckem Nicolay, Vandeghinste Nicky, Verreet Simon

De Vlaamse Jeugdraad, in vergadering op 1 februari 2017, onder voorzitterschap van Nozizwe Dube, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem het volgende:

1. Betrek kinderen, jongeren en hun organisaties bij de verdere uitwerking van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen. 3
2. Zorg voor harde garanties om dit ambitieuze beleidsplan ook daadwerkelijk te realiseren. 3
3. Schuif het terugbrengen van het bijkomend ruimtebeslag niet af op latere generaties. Verplicht ook de volwassenen van nu al om zuinig om te springen met onze schaarse ruimte, want 2040 is hopeloos te laat. Bouw voldoende garanties in om het stoppen van het bijkomend ruimtebeslag ook effectief te realiseren. 4
4. Zet doordacht in op verweving, hergebruik, tijdelijk gebruik en intensivering. Zorg dat ook kinderen, jongeren en hun organisaties hierdoor ruimte en kansen krijgen. 5
5. Transformeer elk dorp en elke buurt of wijk in een topomgeving voor kinderen en jongeren. Maak van de kernkwaliteiten voor ruimtelijke ontwikkeling uit het Witboek BRV een bindend afwegingskader binnen het ruimtelijk beleid. 6
6. Bouw aan voldoende jeugdgerichte publieke ruimte. Garandeer via een jeugdnorm dat elk kind en elke jongere een kwaliteitsvolle publieke speel- of ontmoetingsplek heeft in de onmiddellijke nabijheid van de woning. 7
7. Zorg dat informele speel- en jongerenplekken niet verdwijnen door verdichtings- of andere planningsprocessen. 8
8. Bied de nodige garanties zodat elk kind en elke jongere kan opgroeien in een gezonde woon- en leefomgeving. 8
9. Vernieuw de huidige regelgeving om nieuwe en flexibele kind-, jeugd- en gezinsvriendelijke woonvormen mogelijk te maken. 9
10. Maak wonen in stad of dorpskern opnieuw betaalbaar voor jonge mensen. Maak hier een absolute beleidsprioriteit van. 9
11. Kies voor echt duurzame en jeugd vriendelijke mobiliteit. Realiseer een veilig, aangenaam en fijnmazig speel- of verbindingsweefsel gekoppeld aan het groenblauwe netwerk. Zet in op duurzame logistiek. 10

12. Zorg dat kinderen en jongeren toegang hebben tot voldoende, diverse en kwaliteitsvolle jeugdvoorzieningen in de buurt. 11
13. Richt de ruimte duurzaam en veerkrachtig in. Zorg voor een substantiële toename van de hoeveelheid bos en natuur in Vlaanderen, want ook de kinderen en jongeren van morgen hebben recht op een duurzame toekomst. 12
14. Richt landbouw- en natuurgebieden zo veel mogelijk toegankelijk en multifunctioneel in. 13
15. Jeugdverblijven en jeugdlokalen in het groen mogen niet verdwijnen, en moeten een volwaardig toekomstperspectief krijgen. 13
16. Bied kinderen en jongeren laagdrempelige en kwaliteitsvolle inspraakmogelijkheden bij bovenlokale gebiedsgerichte werking en bij het gemeentelijk ruimtelijk beleid. 14
17. Zorg bij concrete ruimtelijke projecten voor participatie op maat van kinderen en jongeren. 15

1 Situering

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) bepaalt de lange termijnvisie voor het ruimtelijk beleid in Vlaanderen. Het is een belangrijk instrument dat mooie kansen biedt om onze ruimte in de toekomst meer jeugdgericht te maken. Dat is nodig, want in ons dichtbevolkte en verstedelijkte Vlaanderen staat de ruimte om jong te zijn meer en meer onder druk. Kinderen en jongeren stoten op fysieke en mentale barrières die hen verhinderen om volwaardig gebruik te maken van de beschikbare ruimte, met alle gevolgen van dien¹. Want te weinig plaats om buiten te spelen, rond te hangen, te fuiven en te bewegen, is nefast voor hun welzijn, geluk en ontwikkeling.

De Vlaamse Jeugd Raad volgt de opmaak van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen al sinds het begin op. Als spreekbuis van kinderen en jongeren verzamelden we de voorbije jaren heel wat “jonge meningen” die we zoveel mogelijk laten horen aan onze beleidsmakers. Zo formuleerde de Vlaamse Jeugd Raad in 2012 al een advies op het Groenboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen². We vroegen toen aan een 1000-tal jongeren hoe ruimte er zou moeten uitzien in hun ideale Vlaanderen van 2050³.

Voor dit advies op het Witboek BRV vulden we deze feedback nog verder aan. Op 10 februari 2016 organiseerden we met Ruimte Vlaanderen een participatieve workshop in Gent: ‘Beslis mee over de toekomst van de ruimte in Vlaanderen’. We gingen daar met jongeren en jeugdconsulenten in debat over de voorlopige tekst van het Witboek. We discussieerden over de thema’s ‘wonen in een fijne buurt’, ‘leven in mijn streek’, ‘als ik 50 ben...’, en ‘meespreken over mijn omgeving’.

Op basis van deze input geeft de Vlaamse Jeugd Raad in dit advies haar bedenkingen bij het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen dat de Vlaamse Regering⁴ op 30 november 2016 goedkeurde.

¹ Verbruggen, R. & Luybaert, T., 2014. “Naar een jeugd vriendelijk ruimtebeleid in Vlaanderen”. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten*, 15 (4), 374-382.

² <https://vlaamsejeugd Raad.be/advies/1219-beleidsplan-ruimte-vlaanderen>.

³ Zie <https://ambrassade.be/node/2973>.

⁴ Je vindt het Witboek op <https://www.ruimtevlaanderen.be/Portals/108/BRV/VR20163011WitboekBRV.pdf>.

2 Advies

Het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen formuleert een aantal ambities en doelstellingen die tegemoet komen aan verschillende ruimtelijke noden en wensen van kinderen en jongeren:

- Het terugdringen van het bijkomend ruimtebeslag (SD 1) zal de druk op ruimte om jong te zijn stelselmatig verminderen.
- De realisatie van een palet aan leefomgevingen in steden en dorpskernen, met veel toegankelijk groen en publieke ruimte, nabijheid van basisvoorzieningen die gemakkelijk te voet, met de fiets of het openbaar vervoer te bereiken zijn, en minimale milieuhinder (SD 3) zorgt voor aangename buurten op maat van kinderen.
- De concentratie van wonen en werken nabij collectieve vervoersknopen en voorzieningen (SD 4) zal duurzame verplaatsingen stimuleren en de autonome mobiliteit van kinderen en jongeren doen toenemen.
- Door in te zetten op robuuste en multifunctioneel ingerichte open ruimte (SD 5) wordt spel, recreatie en jeugdtoerisme in de open ruimte mogelijk. Zo krijgen ook jongeren van morgen garantie op voedselproductie, klimaatregulering en biodiversiteit.
- De inrichting van een fijnmazig netwerk van groenblauwe aders (SD 6) biedt kansen voor meer speelgroen en zachte mobiliteit in de onmiddellijke omgeving van de woning.

De Vlaamse Jeugd Raad geeft daarom een voorwaardelijk positief advies over de principes in het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, maar doet hieronder een aantal belangrijke aanbevelingen. Vooral over het gebrek aan garanties en over de voorgestelde timing in het Witboek geeft de Vlaamse Jeugd Raad een negatief oordeel: het stoppen van het bijkomend ruimtebeslag tegen 2040 is hopeloos te laat en zal met dit té vrijblijvende plan bovendien niet gerealiseerd worden.

2.1 Inspraak bij de verdere opmaak van het BRV

Betrek kinderen, jongeren en hun organisaties bij de verdere uitwerking van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

De kwaliteitsvolle jeugdgerichte invulling van het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen is ongetwijfeld mede te danken aan de inspraak van kinderen, jongeren en de jeugdsector. De Vlaamse Jeugd Raad is dan ook erg tevreden met de participatieve aanpak bij de opmaak van het plan en met het feit dat de overheid onze vorige adviezen in rekening nam. We vragen om in deze geest verder te werken in de toekomst: blijf kinderen, jongeren en hun organisaties expliciet betrekken bij de verdere operationalisering van het plan en de uitwerking van de beleidskaders.

2.2 Garanties garanties garanties

Zorg voor harde garanties om dit ambitieuze beleidsplan ook daadwerkelijk te realiseren.

Voor de Vlaamse Jeugd Raad is het belangrijk dat de doelstellingen van het Witboek in praktijk gebracht worden. Maar net op dat vlak biedt het plan momenteel veel te weinig garanties. Zo is het helemaal niet duidelijk in welke mate het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (juridisch) afdwingbaar is⁵, en welke budgetten voorzien zijn om de ambities te

⁵ "Vlaanderen laat met het BRV het allesomvattend en sterk regulerend ruimtelijk beleid achter zich en evolueert naar een opstelling als voorwaardenscheppende partner [...]. Het BRV laat ruimte voor maatwerk waarbij de Vlaamse overheid voorstellen in lokale plannen niet langer toetst aan een omvattend beoordelingskader, maar meezoekt naar oplossingen binnen vooraf bepaalde principes en kaders, en slechts uitzonderlijk optreedt als regulator." (Witboek BRV, p. 4).

realiseren. Het Witboek bevat ook een aantal inconsistenties die de realisatie van het plan in de weg staan⁶. Bovendien is de aanzet tot operationalisering in deel 2 nog erg vaag en vooral gericht op softe maatregelen als ondersteuning en sensibilisering⁷. Tot slot biedt het Witboek te weinig garanties dat ook andere beleidsniveaus hun verantwoordelijkheid zullen opnemen⁸, terwijl net zij een groot deel van de beleidslijnen moeten realiseren die voor kinderen en jongeren van belang zijn⁹.

Voor de Vlaamse Jeugdraad moet de uitwerking van de beleidskaders van het uiteindelijke Beleidsplan Ruimte Vlaanderen deze lacunes invullen.

We vragen dan ook harde garanties dat de Vlaamse Overheid dit ambitieuze beleidsplan daadwerkelijk realiseert:

- Maak het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen bindend en juridisch afdwingbaar voor de Vlaamse, provinciale en lokale overheden.
- Voorzie voldoende budget om het beleidsplan te kunnen uitvoeren. Zorg dat ook de gemeenten genoeg financiële slagkracht hebben om hun vele nieuwe verantwoordelijkheden op te nemen.
- Haal tegenstrijdigheden uit het plan, zodat de verschillende doelstellingen elkaar niet ondermijnen.
- Zorg voor een goede afstemming met andere beleidsplannen en -domeinen, zoals het Mobiliteitsplan Vlaanderen, het Woonbeleidsplan Vlaanderen, het Vlaams Klimaatbeleidsplan, investerings- en netplannen van De Lijn, NMBS en Infrabel,... Stem - in functie van een meer jeugdgericht ruimtebeleid - bovendien beter af met het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan¹⁰.
- Overleg goed met de federale, provinciale en lokale beleidsniveaus en met de naburige regio's. Zorg dat hun plannen en acties de realisatie van de strategische doelstellingen van het Witboek niet hypothekeren.
- Neem als Vlaamse overheid zelf ook genoeg verantwoordelijkheid over thema's die cruciaal zijn voor kinderen en jongeren. Bekommer je bij de operationalisering niet enkel over logistiek, energie of internationale concurrentiekracht.
- Zorg dat de operationele doelstellingen en acties in de beleidskaders effectief leiden tot de realisatie van de strategische visie. Maak deze acties voldoende ambitieus.
- Geef vanuit de Vlaamse overheid het goede voorbeeld, en blijf altijd consequent met de visie van het BRV.

2.3 Leve de “betonstop”!

Schuif het terugbrengen van het bijkomend ruimtebeslag niet af op latere generaties. Verplicht ook de volwassenen van nu al om zuinig om te springen met onze schaarse ruimte, want 2040 is hopeloos te laat. Bouw voldoende garanties in om het stoppen van het bijkomend ruimtebeslag ook effectief te realiseren.

⁶ Zo wil het Witboek enerzijds de centrale logistieke positie van Vlaanderen binnen Europa versterken (SD 2), en anderzijds de leefkwaliteit (welzijn, woonkwaliteit en gezondheid) bevorderen (Witboek BRV, pp. 48-51).

Een ander voorbeeld is dat het Witboek terecht de open ruimte waar mogelijk multifunctioneel wil inrichten (Witboek BRV, pp. 33-38), maar tegelijkertijd de open ruimte zoveel mogelijk wil vrijwaren voor de functies landbouw, natuur en water (Witboek BRV, pp. 44-45).

⁷ Heel wat acties zijn geformuleerd als: “Onderzoek initiëren naar ...” (Witboek BRV, p. 87) of “Sensibilisering tot mentaliteits- en gedragswijziging” (Witboek BRV, p. 86). Uiteraard zijn dit waardevolle acties, maar er zal meer nodig zijn om de doelstellingen van het Witboek te halen.

⁸ “Provincies en gemeenten krijgen meer eigen beleidsruimte én verantwoordelijkheid om opties gebiedsgericht te concretiseren omdat Vlaanderen zich meer zal toeleggen op een aantal eigen strategische projecten, de strategische lijnen en het formuleren van randvoorwaarden vanuit opdrachten voor de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen als geheel.” (Witboek BRV, p. 9).

“Provinciale en gemeentelijke beleidsplannen worden niet onderworpen aan een finaal goedkeuringstoezicht. Verschillen in visie, bv strijdigheid met beleidsplan van een hoger bestuursniveau, kunnen blijken en moeten zo veel als mogelijk aangepakt worden in de interbestuurlijke dialoog.” (Witboek BRV, p. 10).

⁹ De Vlaamse ruimtelijke werven – de prioritaire beleidslijnen voor het Vlaamse beleidsniveau, die ook een centrale plaats innemen in de operationalisering van het BRV – hebben vooral betrekking op logistiek, energie, internationale concurrentiekracht, robuuste open ruimte, en het verhogen van het ruimtelijk rendement (Witboek BRV, pp. 62-80). De verantwoordelijkheid voor een aantal beleidslijnen die cruciaal zijn voor kinderen en jongeren (aanpassen van het woningbestand, publieke ruimte,...) wordt daarentegen doorgeschoven naar de provincies en gemeenten.

¹⁰ Zie <http://jkp.vlaanderen/>, in het bijzonder de hoofdstukken Ruimte, Mobiliteit, Wonen, en Jong zijn.

Het terugbrengen van het bijkomend ruimtebeslag tot 0 is wat ons betreft een goede zaak. Uit onze bevraging blijkt dat jonge mensen massaal willen dat het onderscheid tussen stad en platteland niet verdwijnt (84 % van de bevroegde jongeren). Slechts een minderheid, een kleine 30 %, ziet een bouwstop op het platteland niet zitten.

De Vlaamse Jeugd Raad vraagt om de verhardingsstop niet vooruit te schuiven naar 2040, want dat verlegt een belangrijk deel van de inspanningen naar de volgende generaties. 2040 is hopeloos te laat. Nu al is Vlaanderen te sterk volgebouwd en versnipperd. Ook voor het klimaat en de biodiversiteit is snellere actie nodig. Laat de verdere inname van onze schaarse open ruimte dus niet nog decennia verder gaan. Ook aan een tempo van 3 ha per dag - zoals het Witboek vanaf 2025 voorschrijft - zal er tegen 2040 niet veel open ruimte meer over zijn. Wij verwachten dat ook de volwassenen van nu hun verantwoordelijkheid nemen en deze moeilijke beslissing niet op de lange baan schuiven.

Om de ruimtelijke druk te verminderen is méér nodig dan een afbouw van het bijkomend ruimtebeslag. Er bestaat in Vlaanderen veel versnippering als gevolg van suburbanisatie, verkavelingswoede en lintbebouwing. De overheid moet ook dit aanpakken. Dat het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen de bestaande bouwlinten en verspreide bebouwing in landelijke regio's wil terugdringen, juichen wij toe¹¹, maar we vragen duidelijker en gerichtere ambities op dat vlak.

Zet doordacht in op verweving, hergebruik, tijdelijk gebruik en intensivering. Zorg dat ook kinderen, jongeren en hun organisaties hierdoor ruimte en kansen krijgen.

Er bestaan alternatieven voor het aansnijden van nieuwe open ruimte: verdichting, gedeeld gebruik, hergebruik en tijdelijk gebruik. Allemaal goede strategieën om het ruimtelijk rendement binnen de huidige bebouwde ruimte te verhogen. Bovendien hebben deze strategieën ook heel wat sociale voordelen¹². We zijn blij dat het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen hierop inzet.

De verhoging van het ruimtelijk rendement creëert extra ruimte. De Vlaamse Jeugd Raad vraagt om deze ruimte ook toegankelijk te maken voor kinderen, jongeren en hun organisaties. Hier liggen namelijk heel wat kansen om de ruimtelijke druk voor kinderen en jongeren te verlichten. Kijk maar naar inspirerende voorbeelden als Cultureghem of Allee du Kaai in Brussel, Dok en Circusplaneet in Gent, of Youth on Top in Leuven¹³. Ook in het openstellen en vergroenen van schoolinfrastructuur en speelplaatsen zitten grote opportuniteiten voor de natuur én voor kinderen en jongeren¹⁴.

Verdichting, gedeeld gebruik, hergebruik en tijdelijk gebruik zijn echter niet overal en altijd de beste oplossing. Het is dus belangrijk deze strategieën doordacht toe te passen¹⁵:

Verdichten of intensiveren kan alleen als er voldoende kwaliteitsvolle publieke ruimte bestaat waar kinderen en jongeren buiten kunnen spelen en elkaar kunnen ontmoeten (zie verder). We moeten dicht bebouwde plaatsen waar publieke ruimte ontbreekt (zoals in de 19de-eeuwse gordel van verschillende steden) opnieuw meer open maken, in plaats van ze verder te verdichten. Verdichting moet ook altijd resulteren in een mix aan functies en mag dus niet leiden tot monofunctionele wooneilanden zonder voorzieningen.

¹¹ Zie Witboek BRV p. 74: Terugdringen van de versnippering.

¹² Zie het Pamflet "11 redenen om ruimte te delen" van De Ambrassade: <https://ambrassade.be/nieuws/longread-11-redenen-om-ruimte-te-delen>.

¹³ Cultureghem: <http://www.cultureghem.be>; Allee du Kaai: <http://toestand.be/en/alleedukaai>; Dok: <http://dokgent.be>; Circusplaneet: <http://www.herbestemmingkerken.be/voorbeelden/Paginas/CIRCUSPLANEET-vzw.aspx>; Youth on Top: <http://www.hln.be/regio/nieuws-uit-leuven/twee-jeugdlokalen-op-dak-opek-a2419533>

¹⁴ Over het delen van schoolinfrastructuur, zie onder meer het project *Slim gedeeld* van de Verenigde Verenigingen: <http://slimgedeeld.be>. Zie ook <http://www.pimpjespeelplaats.be>.

¹⁵ De Ambrassade onderzoekt in het project *Ruimte delen is ruimte creëren* hoe gedeeld gebruik en tijdelijk gebruik van ruimte jeugdgericht in te zetten. Daarbij worden ook de drempels voor het delen van ruimte in kaart gebracht. Zie <https://ambrassade.be/inforuimtedelen>.

Hoogbouw moet meer kansen krijgen, ook in dorpskernen buiten de stad. Voorwaarde is wel dat dit op een kindvriendelijke manier gebeurt¹⁶. Ondergronds bouwen is in de eerste plaats een goede strategie voor parkings, snelwegen of spoorwegen in de stad.

Kwaliteitsvol medegebruik of gedeeld gebruik vereist onder meer

- 1 een goed beheer en omkadering van gedeeld gebruik¹⁷,
- 2 dat initiatieven hun eigenheid kunnen bewaren door niet alles te moeten delen,
- 3 gebruikers die complementair zijn,
- 4 een goede ruimtelijke inplanting om de draagkracht van de buurt niet onder druk te zetten, en een goede communicatie met de buurt,
- 5 inzetten op nieuwe technologieën.

Ook tijdelijk ruimtegebruik heeft nood aan een ondersteunend (wetgevend) kader met onder meer snellere procedures voor korte termijn vergunningen.

De overheid moet een veel actiever leegstandsbeleid voeren, dat tijdelijk leegstaande infrastructuur en gronden activeert. Ze moet eigenaars van leegstaande panden en braakliggende terreinen actief stimuleren om die open te stellen, en zelf een voorbeeldfunctie opnemen door het eigen on(der)benut patrimonium versneld te activeren.

De Vlaamse Jeugd Raad is alvast blij dat het Witboek BRV de territoriale performantie van logistieke knooppunten wil verhogen¹⁸. Met hun uitgestrekte parkings op de begane grond en gebouwen van maar één bouwlaag zorgen die vaak voor grote ruimteverspilling. Bekijk daarom ook de mogelijkheden voor verweving met andere functies zoals sportvelden op het dak, tijdelijk gebruik van leegstaande loodsen voor socioculturele activiteiten,...

Verplicht alle sectoren om ruimte te delen en in te zetten op ruimtelijke rendementsverhoging. Kijk daarbij niet enkel naar jeugdlokalen en scholen, maar ook naar overheidsgebouwen, bedrijventerreinen, kantoren, supermarkten of religieuze infrastructuur. Want ook daar zijn nog heel wat efficiëntiewinsten te boeken.

2.4 Topomgevingen voor kinderen en jongeren

Transformeer elk dorp en elke buurt of wijk in een topomgeving voor kinderen en jongeren. Maak van de kernkwaliteiten voor ruimtelijke ontwikkeling uit het Witboek BRV een bindend afwegingskader binnen het ruimtelijk beleid.

Het Witboek BRV (p. 27) formuleert acht kernkwaliteiten voor de ruimtelijke ontwikkeling van leefomgevingen:

- 1 Uit de ruimtelijke ontwikkeling spreekt de waardering voor de karakteristieken van het landschap.
- 2 Er is een optimale verhouding tussen en wisselwerking met bebouwde en onbebouwde ruimte en de aanwezige open ruimte is verbonden.
- 3 De groenblauwe netwerken zijn nabij en toegankelijk.
- 4 De omgeving beperkt zo veel mogelijk de schade voor de gezondheid. Er is minimale milieuhinder in verhouding tot de omgevingsfuncties.

¹⁶ Momenteel voert de Hogeschool Gent onderzoek naar kindvriendelijke hoogbouw (zie [https://expertise.hogent.be/nl/projects/sociaalruimtelijk-en-ontwepend-onderzoek-naar-de-betekenisgeving-leefbaarheid-en-ontplooiingskansen-voor-kinderen-en-tieners-in-de-context-van-hoogbouw\(7b87709d-3dae-4d23-9b51-03a21dd4edcf\).html](https://expertise.hogent.be/nl/projects/sociaalruimtelijk-en-ontwepend-onderzoek-naar-de-betekenisgeving-leefbaarheid-en-ontplooiingskansen-voor-kinderen-en-tieners-in-de-context-van-hoogbouw(7b87709d-3dae-4d23-9b51-03a21dd4edcf).html)). Eerder onderzoek gaf aan dat bij gebouwen hoger dan vijf bouwlagen (semi)publieke tussenruimtes in het gebouw gewenst zijn (zie Vanderstede, W., 2012. *Tussen privaat en publiek: Kindvriendelijke planning en inrichting van de woonomgeving*. Brugge, Vanden Broele).

¹⁷ Lokale overheden hebben op dit vlak heel wat sleutels in handen. Een aantal tips vind je op https://www.goeegespeeld.be/sites/default/files/content/20161206-ruimte_delen_is_ruimte_creeren_goe_gespeeld.pdf.

¹⁸ Zie Witboek BRV pp. 70-71, 95-96.

- 5 De basisvoorzieningen zijn nabij en bereikbaar. Ze spelen in op de behoeften van de gebruikers van de omgeving. Hun locatie stimuleert verplaatsingen te voet, per fiets of met het collectief vervoer.
- 6 De publieke ruimte is toegankelijk voor alle lagen van de bevolking en stimuleert ontmoeting.
- 7 De omgeving is beweegvriendelijk ingericht. Ze nodigt uit tot beweging, sport en spel. Ze zet aan tot een actieve, gezonde levensstijl en tot zachte verplaatsingen.
- 8 De vormgeving van de bebouwde en onbebouwde ruimte draagt bij tot de herkenbaarheid, de leesbaarheid en de visuele aantrekkelijkheid van de omgeving.

Deze kernkwaliteiten gaan erg goed samen met een jeugdgerichte ruimtelijke ontwikkeling van woon- en leefomgevingen, én met wat kinderen en jongeren zelf vragen. Zij willen rust, weinig auto's en geen lawaai, veel groen en natuur in de buurt, maar tegelijkertijd ook nabijheid van school, stads- of dorpskern en vrijetijdsvoorzieningen, en de mogelijkheid om te voet, met de fiets of het openbaar vervoer overal naartoe te kunnen gaan. De nabijheid van vrienden, een gezellige buurt en een mooie omgeving vinden ze ook belangrijk. Verder vragen kinderen en jongeren een gezellig centrum waar veel te beleven valt, voldoende speel-, sport- en jeugdruimte, en propere, kleurrijke en veilige straten. Tenslotte willen ze dat de luchtvervuiling in de steden vermindert¹⁹.

De Vlaamse Jeugd Raad is dan ook heel positief over deze acht kernkwaliteiten voor ruimtelijke ontwikkeling. We vragen om ze binnen het ruimtelijk beleid naar voor te schuiven als een bindend afwegings- en toetsingskader voor toekomstige ontwikkelingen.

Bouw aan voldoende jeugdgerichte publieke ruimte. Garandeer via een jeugdnorm dat elk kind en elke jongere een kwaliteitsvolle publieke speel- of ontmoetingsplek heeft in de onmiddellijke nabijheid van de woning.

Kinderen en jongeren hebben ruimte nodig om te spelen, te ravotten, met vrienden op te trekken. Een tuin is daarvoor niet voldoende, want in de tuin kom je niemand tegen. Kinderen en jongeren hebben nood aan speel- en ontmoetingsplekken in de buurt van hun woonst. De Vlaamse Jeugd Raad is blij dat het Witboek BRV het belang van voldoende en kwaliteitsvolle publieke ruimte erkent²⁰.

Uit recent onderzoek blijkt echter dat heel wat dorpen nu grote stukken groen of publieke ruimte verkavelen als gevolg van verdichtingsprocessen. Ook kleinere lapjes grond in de wijk moeten eraan geloven²¹. Verdichting gebeurt jammer genoeg dus niet altijd even kwaliteitsvol of doordacht, en dat houdt grote risico's in voor het welzijn van kinderen en jongeren.

Het Witboek van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen bevat enkele aanzetten voor meer kwaliteitsvol verdichten in de toekomst²². Het stelt een “*groennorm*” voor stadsontwikkelingsprojecten, nieuwe woonwijken of verkavelingen voor: een “minimale oppervlakte te realiseren groene onverharde ruimte in verhouding tot oppervlakte en aantal wooneenheden” (Witboek p. 106). Daarnaast wil het Witboek een fijnmazig, toegankelijk en multifunctioneel netwerk van groenblauwe aders realiseren, dat steden en dorpen verbindt met de open ruimte (Witboek p. 29).

De Vlaamse Jeugd Raad is grote voorstander van beide maatregelen, maar vraagt om hier een jeugdnorm aan toe te voegen. Die moet garanderen dat ook kinderen en jongeren optimaal kunnen genieten van deze publieke, open en groene ruimtes in de woonomgeving. Enerzijds moet elk kind en elke jongere bij ontwikkelingen toegang krijgen tot

¹⁹ Zie <https://ambrassade.be/node/2973>.

²⁰ Witboek BRV, p. 50: “Voldoende publieke ruimte is essentieel voor de kwaliteit van de leefomgeving. De publieke ruimte is aantrekkelijk, veilig en toegankelijk. De inrichting van de publieke ruimte bevordert de sociale cohesie en insluiting doordat verschillende (leeftijdsgroepen) de ruimte delen. Een goed evenwicht tussen publieke en private ruimte zorgt voor mogelijkheden voor ontmoeting enerzijds en ruimte om zich terug te trekken anderzijds.”

²¹ Kind & Samenleving, 2016. *Hoe zot is ons dorp*. Brussel, p. 7: http://k-s.be/media/brary/purl/nl/3546875/K&S_002_Publicatie_Nevelstad_06.pdf.

²² Het Witboek BRV (p. 31) benadrukt dat het verhogen van het ruimtelijk rendement de leefkwaliteit zoveel mogelijk moet verhogen en zeker niet mag aantasten, en dat er voldoende publieke ruimte moet worden voorzien in relatie tot intensivering.

een kwaliteitsvolle speel- of ontmoetingsruimte op een bepaalde maximumafstand van de woning²³. Anderzijds hebben alle kinderen en jongeren recht op een minimale oppervlakte aan publieke jeugdruimte²⁴. De jeugdsector bouwt momenteel aan een GIS-databank jeugdruimte die het in de toekomst mogelijk zal maken deze parameters te monitoren. Een norm lost echter niet alles op: de beste garantie voor een jeugdgerichte woonomgeving is en blijft de kwaliteitsvolle participatie van kinderen en jongeren aan de vormgeving van hun omgeving (zie verder).

Een kwaliteitsvolle woonomgeving, met genoeg buitenspeel- en ontmoetingsruimte in de onmiddellijke buurt, is van extra groot belang voor kinderen, jongeren en gezinnen in maatschappelijk kwetsbare situaties²⁵. Zet daarom prioritair in op publieke ruimte in kwetsbare buurten. Zorg bovendien dat publieke ruimte en speelruimte toegankelijk zijn voor personen met een beperking.

Zorg dat informele speel- en jongerenplekken niet verdwijnen door verdichtings- of andere planningsprocessen.

Niet alleen formele speel- en ontmoetingsruimtes zoals speelterreinen, pleinen, parken, of jeugdcentra hebben betekenis voor kinderen en jongeren. Ook informele plekken spelen een grote rol in het ruimtegebruik van kinderen en jongeren. Denk aan braakliggende lapjes grond, kleine bosjes, stukjes niemandsland, kleine speelaanleidingen op de stoep of leegstaande gebouwen. Maar deze informele plekken staan - nog veel meer dan formele publieke ruimtes - onder druk van verdichtings- en andere planningsprocessen. Ongeplande ruimte is vaak de enige plaats waar kinderen en jongeren nog ongestoord en spontaan kunnen spelen, rondhangen of experimenteren. Net deze ruimte dreigt aan sneltempo te verdwijnen.

De Vlaamse Jeugd Raad roept daarom op om in het ruimtebeleid ook plaats te voorzien voor ongeplande ruimte in de woonomgeving. Tijdelijk leegstaande of onbenutte plaatsen kunnen deels aan deze nood tegemoet komen, maar dat is niet voldoende. Naast formele ruimtelijke planning moet er ook plaats zijn voor meer spontane processen, waarbij kinderen, jongeren en volwassenen via co-creatie zelf betekenis kunnen geven aan de ruimte²⁶.

Bied de nodige garanties zodat elk kind en elke jongere kan opgroeien in een gezonde woon- en leefomgeving.

Het Witboek van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen stelt dat ruimtelijke ontwikkeling mee moet zorgen voor een betere gezondheid. Het mikt op meer groen in functie van een betere luchtkwaliteit en het bergen van CO₂ en fijn stof, een verkeersveilige publieke ruimte en een omgeving die aanzet tot meer bewegen, sporten en spelen (Witboek pp. 49-50). We vinden dit een goede zaak!

Het ruimtelijk beleid wil ook de hinder en de milieudruk van onder meer logistieke activiteiten beperken (Witboek pp. 71-72). Kinderen zijn extra gevoelig voor de gezondheidseffecten van schadelijke uitstoot en andere (milieu)hinder. De Vlaamse Jeugd Raad vraagt dus om voldoende strenge normen te hanteren in de omgeving van woningen, scholen en andere jeugdvoorzieningen, en om het gezondheidsaspect altijd te laten doorwegen in beslissingen. Doe dit niet alleen voor logistieke activiteiten, maar bijvoorbeeld ook voor grootschalige energieprojecten.

²³ De literatuur stelt voor kinderen van 6 tot 12 jaar vaak een maximale actieradius van 300 à 400 m voorop, en voor kinderen vanaf 13 jaar een actieradius van 600 à 800 m (Kind & Samenleving, 2011. Speelruimte & planning. Brussel, pp. 24-29). Dat is uiteraard afhankelijk van de grootte van de ruimte. Zo hanteert de stad Antwerpen een maximale afstand van 150 m voor kleine speelterreinen, en van 400 m voor grote speelterreinen (https://www.goegespeeld.be/sites/default/files/content/presentatieggg_wimseghers.pdf).

²⁴ De zogenaamde draagkracht, die kan berekend worden door de totale oppervlakte publieke jeugdruimte in een buurt of wijk te delen door het aantal kinderen en jongeren in die buurt of wijk.

²⁵ Moris, M., Loopmans, M., 2015. *Jongeren in de publieke ruimte. Onderzoek naar lokale perspectieven*.

²⁶ Zie bijvoorbeeld het pleidooi van Klaus Overmeyer voor organische stedenbouw en ongeplande ruimte (<http://www.urbancatalyst-studio.de>), of van Aurelie De Smet voor tactical urbanism en permanente tijdelijkheid (https://www.dropbox.com/sh/46ppsurr1409cl9/AABAsUtTVYoOYZ1kurqZ0_Sba?dl=0&preview=160512_presentatie+aurelie+de+smet_final.pdf).

Om dat te garanderen vragen we om een kind- en jongereneffectrapport (JoKER) in de MER-procedure te integreren, dat bij elk planningsproces de effecten op kinderen en jongeren onderzoekt²⁷. Ook hier kan de GIS-databank jeugdruimte een zinvol instrument zijn. Investeer daarom vanuit het ruimtelijk beleid mee in het aanmaken en onderhouden van deze GIS-databank.

2.5 Haalbare woondromen voor jonge mensen

Vernieuw de huidige regelgeving om nieuwe en flexibele kind-, jeugd- en gezinsvriendelijke woonvormen mogelijk te maken²⁸.

Jongeren hebben vandaag en in de toekomst nood aan een kwalitatieve woonomgeving. Er is behoefte aan woonvormen die de ruimte efficiënter benutten en die tegemoetkomen aan veranderende gezinssituaties. De huidige woonmarkt is namelijk helemaal niet afgestemd op de noden van de jongeren van morgen: zo bestaat er een schrijnend tekort aan huisvestingsmogelijkheden voor alleenstaanden of eenoudergezinnen met maar één inkomen.

Bij vernieuwing van de woonomgeving moeten we altijd streven naar een mix van woonvormen en woongroottes. Meer appartementen, studio's en kleinere woningen in zowel stedelijke als landelijke kernen moeten zorgen voor een beter aanbod voor jonge mensen, alleenstaanden en nieuwe gezinsvormen. Elke woonomgeving moet ook voldoende sociale woningen voorzien om sociale verdringing te vermijden. Een sociale mix is elementair voor het lokaal weefsel, het verenigingsleven en gemeenschapsvorming.

De Vlaamse Jeugdraad is tevreden dat het Witboek BRV (pp. 48-49) hier aandacht voor heeft. Het wil woonwijken levensloopbestendig inrichten, daarbij rekening houden met demografische tendensen, en inzetten op flexibele woongelegenheden en een sociale mix. Ook de plannen voor duurzaam en energiezuinig bouwen (pp. 42-44) en voor het terugdringen van de verhardingsgraad zowel binnen het ruimtebeslag als de open ruimte (pp. 28-29) krijgen onze volle steun.

Creatieve oplossingen maken efficiënter ruimtegebruik mogelijk. Voor heel wat jongeren en jonge gezinnen zouden alternatieve woonvormen, co-housing, kangoeroewonen en intergenerationeel samenwonen, gedeelde tuinen, met enkele gezinnen één villa of boerderij bewonen of percelen verkleinen door herverkaveling een goede oplossing zijn. Slim ontwerp en technologische evoluties maken kwaliteitsvol micro-wonen steeds meer mogelijk²⁹. Maar in de praktijk botsen de nieuwe woonvormen op belemmerende regelgeving en administratieve rompslomp, zoals verplichte minimumoppervlaktes voor kavels of appartementen. Werk deze belemmeringen weg en zet ze om in stimulansen, zonder in te boeten op de nodige kwaliteitsgaranties.

Informeer (jonge) mensen over duurzame woonkeuzes. Vele jongeren dromen nog van een grote alleenstaande woning in een landelijke omgeving. Deze Vlaamse baksteen in de maag valt moeilijk te verzoenen met een duurzame ruimtelijke visie. Een mentaliteitswijziging dringt zich dus op over hoe en waar we willen wonen. Voor het onderwijs en de media is hier een belangrijke taak weggelegd.

Maak wonen in stad of dorpskern opnieuw betaalbaar voor jonge mensen. Maak hier een absolute beleidsprioriteit van.

Voor jongeren wordt het financieel alsmear moeilijker om het ouderlijk huis te verlaten. De private huurmarkt is erg beperkt, waardoor jongeren het moeilijk hebben om een geschikte woning te huren. Dat geldt nog meer voor jongeren

²⁷ Wij verwijzen hiervoor naar ons advies *Inspraak en participatie in ruimtelijke planningsprocessen*:

https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1213_advies_inspraak_en_participatie_in_ruimtelijke_planningsprocessen.pdf.

²⁸ Voor deze paragraaf verwijzen wij graag expliciet naar het advies van de Vlaamse Jeugdraad op het Woonbeleidsplan

(https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1306_advies_woonbeleidsplan_vlaanderen_visie_en_doelstellingkader.pdf).

²⁹ Zie o.a. <http://www.hive.town> en <http://www.tinyhouseprojects.org>.

in maatschappelijk kwetsbare situaties. Zij hebben ook nauwelijks toegang tot de sociale huurmarkt. Bovendien is de huidige woningmarkt niet afgestemd op de noden van nieuwe gezinssituaties, zoals alleenstaanden en eenoudergezinnen. Dat maakt het ook voor deze doelgroepen quasi onmogelijk om een betaalbare woning te vinden. Pak deze wooncrisis nu aan.

Een huis huren of kopen op goedgelegen plaatsen, zoals steden en goed uitgeruste en duurzaam bereikbare dorpskernen, is bovendien duurder dan in meer landelijke gebieden. Nochtans schrijft het Witboek terecht voor dat we net meer op deze goedgelegen locaties moeten gaan wonen. Zonder flankerende maatregelen zullen de koop- en huurtarieven in deze gebieden dus alleen maar stijgen. Daar komt nog bij dat de transformatie van de bestaande bebouwde ruimte (saneren van brownfields, bouwlagen toevoegen, ondergronds bouwen,...) ongetwijfeld meer zal kosten dan inname van onbebouwde ruimte, tenzij ook externe kosten zoals de aanleg van nutsleidingen of wegen worden meegerekend. Bovendien zorgt de opwaardering van wijken en buurten er in vele gevallen voor dat inkomensarmere bewoners uit deze buurten verdreven worden (gentrificatie), waardoor het BRV de al erg precaire woonsituatie van mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties nog riskeert te verslechteren.

Er is dringend nood aan fiscale stimulansen en andere maatregelen om wonen in de stad of dorpskern nu en in de toekomst opnieuw betaalbaar te maken voor jonge mensen, in de eerste plaats voor jongvolwassenen in armoede. Naar aanleiding van de goedkeuring van het Witboek BRV deed onder meer de Vlaamse Bouwmeester een aantal suggesties, zoals een hervorming van het kadastraal inkomen. In ons advies *Wonen in armoede* formuleerden we heel wat voorstellen om wonen voor inkomenszwakke groepen opnieuw haalbaarder te maken³⁰. Zonder dit soort maatregelen zal de Vlaamse en Brusselse wooncrisis alleen maar groter worden, en zullen de doelstellingen van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen niet realiseerbaar zijn. Want zolang wonen in kernen te duur blijft, zullen mensen geneigd of gedwongen zijn uit te wijken naar goedkopere woningen in het landelijk gebied.

2.6 Mobiliteit en voorzieningen op maat van de jeugd

Kies voor echt duurzame en jeugd vriendelijke mobiliteit. Realiseer een veilig, aangenaam en fijnmazig speel- of verbindingweefsel gekoppeld aan het groenblauwe netwerk. Zet in op duurzame logistiek.

Het Witboek BRV (pp. 38-42) koppelt mogelijkheden voor de toekomstige ontwikkeling van kernen aan de knooppuntwaarde binnen systemen van collectief vervoer en fietsinfrastructuur en aan het bestaande voorzieningenniveau. De Vlaamse Jeugdraad vindt dit een goed en duurzaam model, maar vraagt om een overgangsscenario uit te werken op plaatsen zonder verdere ontwikkelingsmogelijkheden. Dit kan bijvoorbeeld door maatregelen die vervoersarmoede tegengaan, en door duurzame verplaatsingen op maat ook mogelijk te maken buiten goed voorziene en verknoppte kernen.

De Vlaamse Jeugdraad is blij dat het ruimtelijk beleid vooral de kernen wil versterken die duurzaam bereikbaar zijn met de fiets of het collectief vervoer. Het steeds toenemende autogebruik heeft een enorm negatieve impact gehad op de levenskwaliteit van kinderen en jongeren, die het alsmar moeilijker hebben om zich autonoom in de ruimte te verplaatsen³¹. Een duurzame omslag naar stappen, fietsen en het collectief vervoer is dus dringend nodig.

Een ondersteunend mobiliteitsbeleid is daarvoor absoluut noodzakelijk. Een ruimtelijk model gebaseerd op duurzame vervoersmiddelen heeft enkel kans op slagen als ook het mobiliteitsbeleid de eenzijdige fixatie op de auto achter zich laat en voluit kiest voor de fiets en de voetganger, het openbaar en ander collectief vervoer. In het advies op het *Mobiliteitsplan Vlaanderen* deed de Vlaamse Jeugdraad alvast heel wat voorstellen om deze duurzame omslag te maken³². Een toegankelijk en goed uitgebouwd openbaar vervoersnetwerk op maat van kinderen en jongeren is daarvoor een belangrijke vereiste³³.

³⁰ Zie https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1501_advies_wonen_in_armoede_0.pdf.

³¹ Van Gils, J., et al., 2007. *Vervoersafhankelijkheid en vervoersautonomie van kinderen (10-13 jaar)*. Brussel, Federaal Wetenschapsbeleid.

³² Zie https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1401_mobiliteitsplan_vlaanderen.pdf.

³³ Zie ons advies Openbaar vervoer: <https://vlaamsejeugdraad.be/advies/1211-openbaar-vervoer>.

Door in te zetten op nabijheid tussen wonen, werken en basisvoorzieningen stimuleert het Witboek BRV verplaatsingen te voet of met de fiets. Investerings in een verhoogde *walkability* en *cyclability* van onze steden en dorpskernen zijn cruciaal. Zorg voor aangename en veilige verbindingen voor fietsers en voetgangers, bijvoorbeeld via trage wegen en extra 'doorsteekjes'. Het fijnmazig netwerk van groenblauwe aders is een ideale drager voor deze duurzame verplaatsingen. We vragen daarom om de realisatie van dit groenblauwe netwerk expliciet te verbinden aan de creatie van een speel- of verbindingsweefsel³⁴, zodat kinderen en jongeren zich in de toekomst op een autonome, veilige en aangename manier kunnen verplaatsen tussen alle plaatsen die voor hen van belang zijn.

Ook op vlak van internationaal vervoer vragen wij duurzame keuzes. De Vlaamse Jeugd Raad heeft bedenkingen bij de quasi ongebreidelde ontwikkelingsmogelijkheden die het Witboek (pp. 63-64) voorziet voor de luchthavens, en stelt voor om internationaal veel sterker in te zetten op transport via spoor en water.

Door te kiezen voor Vlaanderen als logistieke draaischijf van Europa (SD 2) dreigt er nog meer verkeersdruk op ons af te komen. De maatschappelijke lasten hiervan wegen te zwaar door, tenzij er een drastische keuze volgt voor een omslag naar duurzame logistiek. Transport mag de lokale weefsels niet kapot maken. Vrachtwagens horen niet thuis in dorpskernen. Wij adviseren om in te zetten op goederenvervoer via het water of het spoor in plaats van via de weg, en voluit te kiezen voor een duurzame toekomst met meer groene economie en duurzame logistiek. De Vlaamse Jeugd Raad juicht de aanzetten in het Witboek BRV toe (pp. 66-72), maar vraagt duidelijker keuzes en doorgedreven inspanningen om dit te realiseren.

Om de logistieke druk te verminderen, is de keuze voor lokale productie en korte keten economie veel duurzamer en zinvoller dan Vlaanderen eenzijdig naar voor te willen schuiven als internationaal logistiek knooppunt. Die keuze vinden wij echter veel te weinig terug in het Witboek, wij vragen daarom om dit expliciet op te nemen binnen SD 2 van het BRV.

Ook e-commerce genereert heel wat extra mobiliteit door de deur aan deur leveringen. Afhaalpunten kunnen de mobiliteitsdruk verminderen. Deze afhaalpunten zijn best buurtpunten waar (jonge) mensen sowieso al vaak komen: het station, de school, de buurtwinkel,...

Zorg dat kinderen en jongeren toegang hebben tot voldoende, diverse en kwaliteitsvolle jeugdvoorzieningen in de buurt.

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen zet in op multifunctionele wijken en dorpskernen, met ruimte voor wonen, werken en voorzieningen in elkaars onmiddellijke nabijheid. Wij vinden dat een goede zaak. Het Witboek maakt daarbij een onderscheid tussen verschillende voorzieningenniveaus binnen een hiërarchie van kernen: enerzijds basisvoorzieningen die in elke kern aanwezig zouden moeten zijn, en anderzijds regionale, metropolitane en internationale voorzieningen in grotere kernen.

Naast basisscholen, kinderopvang en buurtwinkels moeten we voldoende andere basisvoorzieningen dichtbij de woning garanderen: jeugdlokalen, jeugdhuizen, fuifplekken en repetitieruimten, sportinfrastructuur, bibliotheek, buiten(speel)ruimte en openbaar groen. We verwachten van de Vlaamse overheid stimulansen om tekorten op deze vlakken weg te werken. Mobiele voorzieningen kunnen in sommige gevallen de permanente voorzieningen aanvullen. Voorzieningen moeten flexibel genoeg zijn om makkelijk aangepast te kunnen worden aan de veranderende demografie van de buurt.

Net als bij publieke ruimte vragen we garanties bij nieuwe ontwikkelingen. Die moeten voldoende ruimte voorzien voor jeugdinfrastructuur, onder meer om de druk op bestaande jeugdwerkingen te verminderen (heel wat jeugdverenigingen hebben nu al noodgedwongen ledenstops moeten invoeren). Basis hiervoor zijn twee indicatoren:

³⁴ Voor meer achtergrond over speelweefsel, zie <http://k-s.be/groen-speelweefsel>.

het aantal voorzieningen in verhouding tot het aantal kinderen en jongeren³⁵, en de afstand tussen de woonst van kinderen en jongeren en die jeugdvoorzieningen.

Jeugdinfrastructuur hoort thuis in de kernen. Jeugdherbergen, jeugthuizen en fuifzalen liggen bij voorkeur op een goed gelegen plek in het woonweefsel: goed bereikbaar te voet en met de fiets, maar ook vanuit de bredere omgeving te bereiken met het openbaar vervoer. Om kinderen de kans te geven zich aan te sluiten bij een jeugdvereniging in hun eigen buurt, moeten jeugdlokalen goed gespreid zijn in het woonweefsel en niet te veel gecentraliseerd en gegroepeerd zijn. Dit ook om de schaal aangepast te houden aan woonbuurten.

Jongerenvoorzieningen kunnen zich - in tegenstelling tot voorzieningen voor kinderen - wel deels concentreren op regionaal of metropolitaan niveau: de actieradius neemt namelijk toe met de leeftijd. Bioscopen, culturele centra, zwembaden, grote skateparken of grote fuifzalen worden best regionaal ingepland. Bovenlokale afstemming is hierbij van groot belang. Grote concertzalen, universiteiten of hogescholen horen dan weer thuis op metropolitaan niveau en liggen best nabij metropolitane stations. Zulke stationsomgevingen trekken veel jongeren (o.a. studenten) aan en krijgen dus best jeugdgericht en in samenspraak met jongeren vorm.

Ook voor internationale omgevingen, zoals de luchthaven van Zaventem of de Europese wijk, streeft het Witboek een multifunctionele ontwikkeling van wonen, werken en internationale voorzieningen na. Maar deze omgevingen zijn momenteel niet jeugd vriendelijk en niet erg geschikt om te wonen. Het zijn vooral werkomgevingen met een grote druk op de ruimte en een schaalgrootte die moeilijk te verzoenen valt met de kleine schaal die nodig is voor kinderen en jongeren. Er moet dus nog veel gebeuren om hier gemengde leefomgevingen van te maken.

2.7 Spelen in de natuur

Richt de ruimte duurzaam en veerkrachtig in. Zorg voor een substantiële toename van de hoeveelheid bos en natuur in Vlaanderen, want ook de kinderen en jongeren van morgen hebben recht op een duurzame toekomst.

Natuur, landbouw en water hebben volgens het Witboek BRV (SD 5) nood aan grote stukken open ruimte om hun belangrijke diensten te kunnen leveren: ze zorgen voor voedsel, (drink)water, klimaatregulering, schone lucht, biodiversiteit, energie, zachte recreatie, grondstoffen, landschapsbeleving,... Ook kinderen en jongeren vinden dat; zij zijn bijvoorbeeld vragende partij voor grote aaneengesloten nationale parken in Vlaanderen waar natuur, wandelen en fietsen centraal staan³⁶.

Ook kinderen en jongeren in de toekomst hebben recht op een veerkrachtige ruimte, een leefbaar klimaat, een ecosysteem in evenwicht. De Vlaamse Jeugd Raad vraagt daarom om substantieel meer ruimte te voorzien voor bos, zowel in de open ruimte als in en aan de rand van de bebouwde ruimte. Bossen hebben namelijk heel wat maatschappelijke troeven: ze produceren hout, bieden een tegengewicht aan de klimaatverandering, zijn hotspots van biodiversiteit, en dragen bij tot onze gezondheid³⁷. Toegankelijke bossen hebben bovendien een grote waarde als speel- en ontspanningsruimte.

Een robuuste open ruimte om biodiversiteit te garanderen, een fijnmazig netwerk van groenblauwe aders, en een groennorm voor nieuwe ontwikkelingen zijn goede aanzetten in het Witboek om hier werk van te maken. Wees ook hier voldoende ambitieus, en stimuleer private eigenaars door middel van concrete maatregelen om hun steentje bij te dragen door bomen op hun eigendom of in hun tuin te planten³⁸.

³⁵ Specifiek voor jeugdwerk spreekt men in dit verband over de jeugdwerkindex: het aantal jeugdwerkinitiatieven per 1.000 inwoners in een bepaalde regio (zie (Cijferboek Lokaal Jeugd beleid – CJSJM).

³⁶ 65 % van de jongeren die bevroegd werden naar aanleiding van het groenboek BRV was hier expliciet voorstander van.

³⁷ Zie <http://www.bosforum.be>.

³⁸ Zie onder meer het onderzoek van het Kenniscentrum Tuin+: <https://www.erasmushogeschool.be/onderzoek-en-dienstverlening/kenniscentra/tuin>.

Zorg voor een rigoureuze en betrouwbare monitoring. Een beleidsmatige correctie van de operationele berekening van het dagelijks bijkomend ruimtebeslag (Witboek p. 86) mag de deur niet openzetten voor praktijken zoals het weglaten van ecologisch weinig waardevol 'groen' (zoals gazons) uit de berekening van het ruimtebeslag.

Een duurzaam georganiseerde ruimte vraagt ook drastische keuzes op vlak van energie. De Vlaamse Jeugd Raad kan zich vinden in de strategie van het Witboek (pp. 42-44) om enerzijds het energieverbruik te beperken door verspilling tegen te gaan, en anderzijds energie maximaal uit duurzame bronnen te winnen.

Richt landbouw- en natuurgebieden zo veel mogelijk toegankelijk en multifunctioneel in.

Open ruimte heeft een belangrijke sociale en recreatieve functie voor kinderen, jongeren en jeugdverenigingen. Meer nog: in de open ruimte spelen en vertoeven, is cruciaal voor hun welzijn, gezondheid en ontwikkeling³⁹, en heeft een positief effect op hun leeransen. Frequent buiten zijn zorgt ook voor meer respect en waardering voor de natuur.

Hoewel het Witboek enerzijds een multifunctionele benadering van de open ruimte vooropstelt, zet het anderzijds veel sterker in op het exclusief vrijwaren van open ruimte voor natuur en landbouw. Zo bouwt het veel drempels in voor medegebruik van de open ruimte door kinderen, jongeren en hun organisaties. De Vlaamse Jeugd Raad begrijpt dat open ruimte een cruciale functie heeft voor landbouw, natuur en water en dat we die zoveel mogelijk moeten vrijwaren van externe druk. Maar tegelijkertijd is het van groot belang dat kinderen en jongeren de natuur ten volle kunnen beleven.

Kies resoluut voor een multifunctionele invulling van de open ruimte, waar kinderen en jongeren alle kansen krijgen om te spelen, te sporten, te leren, op kamp te gaan en te genieten van rust en groen.

Meer specifiek vragen we dat landbouwgebied ook ruimte biedt voor jeugdkampen, plattelandstoerisme en landelijke recreatie. Bos en natuur zouden altijd toegankelijk moeten zijn, behalve als het vanuit natuur-oogpunt echt niet anders kan. Momenteel mag er echter slechts in 2 % van het bos in Vlaanderen vrij gespeeld worden. Nochtans is spelen een zachte vorm van recreatie.

Keer daarom het principe van speelbossen om: laat kinderen in alle bossen spelen, behalve waar het verboden is. Maak daarvoor voldoende areaal beschikbaar: zorg voor meer bossen en natuur, zodat de druk van spelen en betreding zich meer spreidt over een groter gebied. Stimuleer landbouwers en boseigenaars om hun eigendom open te stellen.

Laat kinderen en jongeren de open ruimte ontdekken via poorten naar de natuur: jeugdverblijven, natuurcentra, kampeerplekken, een oude hoeve waar je kan overnachten,... Maak bebouwing voor publieke functies dus uitzonderlijk mogelijk in de open ruimte, als die kans geeft tot natuurbeleving en -verkenning.

Jeugdverblijven en jeugdlokale in het groen mogen niet verdwijnen, en moeten een volwaardig toekomstperspectief krijgen.

De Vlaamse Jeugd Raad is bezorgd dat het in de natuur spelende kind dreigt uit te sterven. Natuurbeleving en contact met de natuur zijn noodzakelijk om de waarde ervan te beseffen, en zijn dus de eerste stap naar natuurbehoud. De jeugdvereniging en op kamp gaan, zijn voor steeds meer kinderen en jongeren het enige echte contact met de natuur. Bestaande zonevreemde of (gedeeltelijk) niet-vergunde jeugdlokale en -verblijven in de natuur zijn echter bedreigd

³⁹ Goe Gespeeld! bracht de vele voordelen van buiten spelen in de natuur in kaart, zie goegespeeld.be. In Nederland verzamelde Jantje Beton heel wat cijfers en feiten over het belang van een kwaliteitsvolle en natuurlijke buitenruimte voor kinderen (jantjebeton.nl).

en verdwijnen langzaam maar zeker⁴⁰. Nieuwe jeugdverblijven bouwen in een groene omgeving is quasi niet meer mogelijk. Die groene omgeving is nochtans essentieel.

Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen dreigt het nog moeilijker te maken om in de toekomst op kamp te gaan in het groen. Het Witboek stelt onder meer dat het “ontwikkelen van nieuwe toeleverende, verwerkende, kleinhandels-, dienstverlenende of toeristisch-recreatieve bedrijven [...] niet [is] toegelaten in agrarisch gebied, tenzij dit kan binnen de voorwaarden voor het hergebruik van voormalige landbouwbedrijfszetels. Voor bestaande bedrijven met een voldoende band met landbouw dient een toets te gebeuren van ruimtelijke inpasbaarheid in functie van mogelijke bestemmingswijziging.” (Witboek BRV, p. 36).

We begrijpen dat nieuwe jeugdverblijven en -lokalen bouwen op de meest kwetsbare plekken in natuurgebied niet kan. Maar we vragen om de bestaande infrastructuur op deze locaties niet af te breken of te verplaatsen, en het aantal jeugdverblijven in of nabij de natuur minstens op peil te houden.

Werk daarvoor een actieplan uit in samenwerking met de jeugdsector (bijvoorbeeld binnen het kader van de Taskforce Bivakplaatsen). Voorzie bovendien ook meer toegankelijke bossen en speelweides in de buurt van bestaande jeugdlokalen en -verblijven.

Voorzie in het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen specifiek instrumenten om bestaande zonevremde of (gedeeltelijk) niet-vergunde jeugdverblijven en -lokalen in het groen te behouden. Creëer stimulansen om de verblijven en -lokalen in kwetsbaar gebied op een duurzame, natuurlijke en avontuurlijke manier aan te passen en te verbouwen. Minimaliseer daarbij de druk op de omgeving door maatregelen op te leggen als autobeperking, beperking geluidsoverlast, duidelijkheid over het maken van kampvuren,... maar zorg ook dat deze jeugdverblijven op een duurzame manier toegankelijk zijn. Jeugdverblijven hoeven namelijk niet automatisch tot extra druk te leiden. Meer nog, door een doordacht ontwerp en conceptualisering kunnen jeugdverblijven een belangrijke meerwaarde bieden binnen de open ruimte.

Verschillende van deze acties werden reeds opgenomen in het Masterplan Bivakplaatsen, dat op 20 mei 2016 werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering⁴¹. Stem hier voldoende mee af, en versterk dit Masterplan zodat kinderen en jongeren vandaag en in de toekomst zonder drempels in de groene ruimte kunnen blijven spelen en op kamp gaan; kortom volop jong kunnen zijn!

2.8 Kinderen en jongeren willen, kunnen en mogen de ruimte mee vorm geven

Bied kinderen en jongeren laagdrempelige en kwaliteitsvolle inspraakmogelijkheden bij bovenlokale gebiedsgerichte werking en bij het gemeentelijk ruimtelijk beleid.

Het Witboek BRV wil bovenlokale geïntegreerde gebiedswerking promoten⁴². Pertinente maatschappelijke en ruimtelijke vraagstukken kennen vaak een duidelijke bovenlokale dimensie. Geïntegreerde gebiedswerking is belangrijk, bijvoorbeeld om beslissingen te nemen over de inplanting van regionale voorzieningen. Via dit proces van gebiedsgerichte werking wil het ruimtelijk beleid ook maatschappelijke partners en burgers betrekken.

De Vlaamse Jeugdraad ziet voordelen in deze bovenlokale gebiedsgerichte samenwerking, maar vraagt enkele duidelijke keuzes in de uitwerking: een logische, gedragen en flexibele indeling in regio's, goede afstemming met andere initiatieven voor bovenlokale samenwerking (bv. basisbereikbaarheid) en een goed kader dat samenwerking stimuleert door verschillende belangen met elkaar te verzoenen eerder dan tegen elkaar uit te spelen.

⁴⁰ De bestaande problematiek wordt treffend geïllustreerd in dit artikel: <http://www.cit.be/ondersteuning/docs/HW16-Lijsternest.pdf>.

⁴¹ Zie ook ons advies op het Masterplan Bivakplaatsen: <https://vlaamsejeugdraad.be/advies/1604-advies-masterplan-bivakplaatsen>.

⁴² Geïntegreerde en gebiedsgerichte ruimtelijke ontwikkeling “is een dynamisch proces van visievorming, programmering, uitvoering, realisatie en evaluatie op bovenlokaal niveau. Het doel is vanuit een gemeenschappelijke visie en doelstellingen, projecten van verschillende overheden, maatschappelijke partners, ondernemers en burgers af te stemmen en te realiseren.” (Witboek BRV, p. 81).

Verder willen we vooral sterke garanties voor inspraak van kinderen, jongeren en hun organisaties in geïntegreerde gebiedsontwikkeling. We merken dat zelfs op lokaal niveau participatie van kinderen en jongeren aan het ruimtelijk beleid niet evident is. Zo zetelt er in de meerderheid van de Gecoro's⁴³ in Vlaanderen geen vertegenwoordiging van kinderen en jongeren, en is inspraak van de gemeentelijke jeugdraad in het ruimtelijk beleid van de gemeente eerder uitzondering dan regel. Wij vrezen dat een deels bovenlokaal georganiseerd ruimtebeleid kinderen en jongeren zelfs nog minder zal horen, omdat het nog verder af staat van hun leefwereld.

We vragen daarom duidelijke en laagdrempelige inspraakmogelijkheden bij bovenlokale gebiedsgerichte werking:

- Geef de gemeentelijke jeugdraad inspraak en betrokkenheid bij lokale ruimtelijke beleidsprocessen die impact hebben op kinderen en jongeren. Voor bovenlokale gebiedsgerichte processen zouden provinciale jeugdleden deze rol kunnen opnemen, maar hun toekomst is onzeker. Het is van belang de jeugdraad niet alleen in de laatste fase van openbaar onderzoek te betrekken maar gedurende het hele proces.
- Zorg voor rechtstreekse vertegenwoordiging van de maatschappelijke geleding 'jeugd', afgevaardigd vanuit de jeugdraad, binnen de Gecoro, de bovenlokale gebiedsgerichte werking, de Procoro en de SARO. Dat kan een jongere zijn met interesse voor ruimtelijke thematieken, of een ruimtelijk expert die affiniteit heeft met de noden en wensen van kinderen en jongeren.
- Bewaak de actieve reflex van procesbegeleiders van de bovenlokale gebiedswerking en van het gemeentelijk ruimtebeleid om kinderen en jongeren goed te informeren en te betrekken.

Zorg bij concrete ruimtelijke projecten voor participatie op maat van kinderen en jongeren.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt om kinderen en jongeren niet alleen te betrekken bij het ruimtelijk beleid via formele inspraakkanalen zoals de Gecoro of de jeugdraad. Kinderen en jongeren moeten ook actief en rechtstreeks kunnen meepraten en meedenken over de ruimtelijke invulling en organisatie van hun directe leefomgeving. Meer nog: zij moeten die leefomgeving zelf mee concreet vorm kunnen geven. Dat kan bijvoorbeeld door kinderen en jongeren te betrekken bij het plannen en vormgeven van hun speelplaats, of bij het inrichten van leef- of toekomststraten⁴⁴. Ondersteun zulke initiatieven vanuit het ruimtelijk beleid, en trek hier lessen uit om ook elders kinderen en jongeren inspraak te geven in de vormgeving van hun leefomgeving.

Kinderen en jongeren zijn dé ervaringsdeskundigen in het jong zijn, en dé experts op vlak van spelen of rondhangen. Hen rechtstreeks bevragen en betrekken bij concrete planningsprocessen zorgt dan ook voor expertise, en zo voor een betere kwaliteit van ruimtelijke plannen. Alleen zo kunnen omgevingen op maat van kinderen en jongeren gecreëerd worden. En ruimte die goed is voor kinderen en jongeren, is goed voor iedereen.

De bestaande inspraakprocedures zijn meestal niet op maat van kinderen en jongeren. In ons advies *Inspraak en participatie in ruimtelijke planningsprocessen* deden wij al heel wat aanbevelingen voor meer kwaliteitsvolle participatie op maat van kinderen en jongeren⁴⁵. Goede participatie betekent onder meer⁴⁶:

- Een proces met verschillende stappen en met betrokkenheid van bij het begin; geen eenmalig bevragsingsmoment.
- Een helder kader, met duidelijkheid over wat al vastligt en waarover inspraak mogelijk is.
- Betrokkenheid van de juiste mensen - zij die gebruik maken van de ruimte.

Dat veronderstelt de nodige kennis en vaardigheden bij ruimtelijke professionals (planners, architecten, landschapsarchitecten, mobiliteitsplanners) om kinderen en jongeren op maat te betrekken bij ruimtelijke processen;

⁴³ De Gecoro of de gemeentelijke commissie voor ruimtelijke ordening is een adviesraad over het ruimtelijke orderingsbeleid van de gemeente waarin verschillende experts en maatschappelijke geledingen vertegenwoordigd zijn.

⁴⁴ Zie <http://www.pimpjespeelplaats.be>; <http://www.leefstraat.be>; <http://www.toekomststraat.be>.

⁴⁵ https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1213_advies_inspraak_en_participatie_in_ruimtelijke_planningsprocessen.pdf.

⁴⁶ Zie voor inspiratie over participatie op maat van kinderen en jongeren onder meer Sacré, H., et al., 2016. *Kids-Gids. Samen met kinderen en tieners de stad van morgen plannen*. Antwerpen, Garant; Loopmans, M., Leclercq, E. & Newton, C., 2011. *Plannen voor mensen. Handboek sociaal-ruimtelijke planning*. Antwerpen, Garant; verschillende publicaties van Kind & Samenleving (<http://k-s.be>).

bij sociale professionals (jeugdconsulenten, jeugdwerkers) om een brugfunctie op te nemen tussen ruimtelijke planners en jeugd; en bij kinderen en jongeren zelf om te kunnen en willen participeren. Investeer in vorming, en zorg dat ook het onderwijs de nodige aandacht besteedt aan ruimtelijke participatie, via een praktijkgerichte aanpak.